

EMIGREREN MET KINDEREN

HILLY VAN SWOL

Het is een zonnige nazomerdag in Vancouver. Voor familie De Gier een heerlijke start van het weekend. Bij het ontbijt laveert het gesprek tussen 'Wat gaan we doen' en de nieuwe burens. Die zijn, met in hun kielzog een grote container, net uit Nederland aangekomen.

Jordi, tien jaar oud, neemt een slok van zijn glas melk en vraagt: 'Papa, waar kom ik vandaan?' Papa verslikt zich in zijn koffie en kijkt veelbetekenend naar zijn vrouw. Maar Jordi is niet geïnteresseerd in de perikelen van de ooievaar. Hij bedoelt iets anders. 'Ik ben toch Canadees, of niet soms?', zegt Jordi. 'Of ben ik een buitenlander met die Nederlandse naam van me?', verheldert hij zijn vraag.

Wat kan Jordi zich van Nederland eigenlijk herinneren? Zo goed als niets. Per slot van rekening was hij pas vijf toen ze de deur in Ophemert voor eens en altijd achter zich dichttrokken. Jordi krijgt op deze leeftijd belangstelling te weten waar zijn roots liggen. Zijn moeder pakt de atlas en samen kijken ze naar dat 'putje' aan de Noordzee. Moeder haalt ook fotoboeken erbij en samen tekenen ze zelfs een stamboom. Ze beginnen met de overgrootouders.

Door te kijken hoe men in het geboorteland leeft, en welke culturele normen en waarden de ouders het kind hebben meegegeven, krijgt een kind inzicht in zijn culturele identiteit. Want een nieuw paspoort zegt niet alles over wie je bent. Taal en cultuur spelen een grote rol bij het vormen van dat zelfbeeld. Het bewust maken van de cultuur van de (groot)ouders staat een vlotte integratie en acculturatie niet in de weg.

Jordi's moeder beperkt haar focus dus niet alleen tot de keuze van de juiste school, de nieuwe taal, enzovoorts. Ze geeft de

culturele identiteitskwesitie ook aandacht. Maar laten we beginnen bij het begin ...

WENNEN AAN HET IDEE OM NAAR HET BUITENLAND TE GAAN

De beweegredenen om te emigreren kunnen ouders zeker naar de kinderen overbrengen. Maar niet alle dromen, wensen en aspiraties zijn voor een kind herkenbaar; zij zien vooral hun eigen horizon bedreigd. Het is belangrijk om de tijd te nemen, te luisteren en ruimte te bieden voor gevoelens van onzekerheid en teleurstelling. Uit zorg het kind onnodig te alarmeren neigt men soms tot bagatelliseren. De onderstaande aanpak werkt dus niet:

- *Vreemde taal* 'Dat red je wel.'
- *Nieuwe school* 'Je bent zó gewend.'
- *Nieuwe vrienden* 'Dat gaat jou toch makkelijk af?'
- *Huisdier* 'Nijntje kan niet mee. Nijntje gaat naar de burens.'

Geef een kind rustig de gelegenheid zich negatief te uiten over de aanstaande verhuizing, in plaats van dit te onderdrukken of af te kappen. Begrip is van belang om de veranderingen voor een kind begrijpelijk te maken. In een tijd vol uitdagingen is de vertrouwenssfeer tussen ouder en kind, waarin alle aspecten van deze ingrijpende gebeurtenis bespreekbaar zijn, een onmisbaar element. Wees bedacht op verrassingen. Het gezamenlijk op zoek gaan naar een antwoord, vermindert het gevoel van verlies van controle bij een kind.

NU GAAN WE HET DE KINDEREN VERTELLEN... MAAR WANNEER EN HOE?

Met zoveel te regelen, is het te verwachten dat een familie de voorbereidingstijd voorbij ziet vliegen: verhuisdozen pakken, belangrijke documenten aanvragen, de laatste benodigheden inslaan, vaarwel zeggen. En in het nieuwe land gaat het verder met het regelen van alledaagse dingen die, zeker in het begin, een hele onderneming zullen zijn. Waar haal je dan nog de energie vandaan om je intensief met de kinderen bezig te houden?

Het is geen wonder dat de jongste gezinsleden onzeker worden van de vele veranderingen in deze stormachtige periode. Een van de meest gehoorde klachten van kinderen is dat ze zich voelen alsof ze 'een ding' zijn. Ze worden er niet bij betrokken, niets gevraagd, van A naar B verkast.

Het is van groot belang hun individualiteit te respecteren, en hen op hun eigen wijze te stimuleren deel te nemen aan het emigratieproces. Zorg er voor dat de kinderen tijdens alle fases begeleid worden:

- Vertel de kinderen het nieuws zo vroeg mogelijk, want kleine potjes hebben grote oren. Met hun fijn afgestemde radar hebben ze de eerste signalen allang opgevangen. Maar hen er bewust bij betrekken betekent niet dat ze gelijk voor voldongen feiten moeten worden gezet.
- Geef in het eerste gesprek voorbeelden die aansluiten bij hun hobby's en interesses, zoals het soort dieren of sporten in het nieuwe land. Een twaalfjarige jongen wilde weten of er in Singapore ook geskateboard kon worden. Toen bleek dat dit kon, was daarmee voor hem een belangrijk bezwaar uit de weg geruimd.
- Wie vertel je het eerst erover? Kinderen kunnen erg verschillen in hun individuele ontwikkeling en persoonlijkheid, en het is daarom moeilijk om algemeen geldende adviezen te geven. Moet je bijvoorbeeld eerst de oudste inwijden, en daarna pas de jongere kinderen? Kinderen reageren net als volwassenen niet alleen primair maar ook secundair. Dat wil zeggen dat positieve en negatieve gevoelens versterkt kunnen worden door de waargenomen reacties bij anderen. Dus hoe de jongere kinderen reageren kan bijvoorbeeld positief beïnvloed worden door de oudste.

Pas op dat er geen jaloezie ontstaat, of de associatie dat alles al achter de rug van de anderen beklonken is.

- Neem ook de grootouders als referentiekader. Natuurlijk zullen zij geen vreugdedans beginnen bij de gedachte dat hun kinderen en kleinkinderen naar het buitenland vertrekken, maar omwille van de kleinkinderen is het niet te veel gevraagd om hun reacties in het bijzijn zo te sturen dat er geen emotionele katalyserende werking ontstaat.

Dit betekent niet dat de volwassenen toneel moeten spelen: zij mogen best toegeven dat ze ook niet alles weten, of dat het idee vaarwel te moeten zeggen tegen familie en vrienden hen ook niet vrolijk stemt.

- Wees voorzichtig met uitspraken in tijden van stress in aanwezigheid van kinderen, opa en oma en andere belangrijke vertrouwenspersonen. Dat kan op een later moment teruggekaatst worden, net op die momenten waar je de kinderen vraagt zich positief op te stellen.
- Zorg vanaf dat moment dat er van alles uit het nieuwe land in huis rondslingert, zoals ansichtkaarten, brochures, posters, boekjes, muziek cd's, video, dvd's, speelgoed, kunstnijverheid, snoep... De kinderen komen er dan terloops mee in contact en zo wordt hun natuurlijke nieuwsgierigheid gewekt. Zij kunnen dan zelf het tempo bepalen waarin ze informatie verwerken. Die tastbare bronnen kunnen de kinderen dan ook gebruiken om hun eigen vriendjes uit te leggen waar ze naar toe gaan, of voor een spreekbeurt op school. Elke keer dat een kind het waar en hoe van naar het buitenland uitlegt, identificeert het zich beter met het grote project. Vraag dan ook hoe vriendjes reageren en maak dat bespreekbaar.

DE BELEVINGSWERELD VAN KINDEREN ALS UITGANGSPUNT NEMEN

'Här kommer Pippi Langstrump, här kommer faktiskt jag...'
Luid en vrolijk huppelt Pippi Langstrumpf met paard en aapje over het televisiescherm en schettert het bekende liedje – in het Zweeds! Voor de achtjarige Anna, die over een paar maanden met haar ouders naar Zweden emigreert, is deze dvd de eerste kennismaking met de nieuwe taal. Natuurlijk kent zij Pippi van andere dvd's maar zo klinkt het toch anders. Straks kijkt Anna in een kinderatlas waar Smaland ligt, want daar woont Pippi. Daar zal ze ook lezen dat schoolschaatsen in Zweden net zo normaal is als in Nederland het schoolzwemmen. Zo wordt op een speelse wijze veel geleerd over het nieuwe land dat straks haar nieuwe thuis gaat worden. Het formuleren van vragen en het ter sprake brengen van relevante thema's wordt gestimuleerd door de juiste combinatie van spel, actie en leren. Het reflectieproces wordt gestimuleerd door creatieve projecten als schilderen, tekenen en knutselen. De reeds aanwezige nieuwsgierigheid wordt gestimuleerd door kwisjes en raadseltjes. Ook de meer emotionele aspecten van de verhuizing, zoals het afscheid nemen van vriendjes, kunnen aan bod komen. Het land wordt zo levendig en concreet gemaakt en is niet langer een abstracte vlek op de wereldbol. Voor interculturele trainers is deze alternatieve aardrijkskunde slechts een onderdeel in hun trainingprogramma's om, in nauwe samen-

werking met ouders, kinderen voor te bereiden op de veranderingen.

Maar waarom niet zelf een paar ideeën uitproberen? Gebruik de zintuigen om een land tastbaar te maken, door ruiken, horen, voelen en proeven. Zo breng je het spelenderwijs een stuk dichterbij. Pasta, Pitabrood, Pierogi? Waar je ook naar toe gaat, een land kan je ook op tafel brengen. En als de kinderen willen meehelpen in de keuken, des te beter. Deze ervaring helpt bij het later samenstellen van een menu voor het afscheidsfeestje.

Zoek contact met een familie met kinderen die uit het land van bestemming naar Nederland zijn gekomen. Nodig hen uit om met hun kinderen bij jullie thuis te komen, zodat vastgesteld kan worden dat het net zo gewone mensen zijn als ieder ander.

INPAKKEN EN WEGWEZEN

Maak van het afscheid een soort ritueel. Deel cadeautjes uit aan burens, vrienden, desnoods de oude en vertrouwde winkelier om de hoek. Geef deze mensen en geef bijzondere momenten en gebeurtenissen een plaats in je hart. Het is een proactieve benadering van een zware opgave die je te wachten staat: het definitieve afscheid.

Maak een afscheidskalender. Plan iedere dag een speciale gebeurtenis of handeling: zo bereid je het gezin stapje voor stapje voor op de Grote Dag. De afscheidskalender moet niet alleen met noodzakelijke dingen gevuld worden, maar ook met leuke.

‘Zonder de saamhorigheid van de familie is zo’n stap niet te doen’, zegt Elsje B. ‘De kinderen hebben uitsluitend ons, wij zijn het thuis, zeker in die tijd dat je nog niet geassimileerd bent in het buitenland, en gek genoeg ook geen “huis-tuin-en-keuken-Nederlander” meer bent. De spelregels van het gezin lieten we bewust intact, ook als het soms vermoeiend was en het o zo makkelijk was geweest om te zeggen: laat maar gaan, ik ga me daar nu niet druk om maken, we hebben andere dingen aan ons hoofd. Dus het vasthouden aan hoe laat naar bed, de maaltijden, snoepen, wat mag en wat niet mag, bleek achteraf een belangrijke baken, een stuk continuïteit in een situatie waar alles anders was voor iedereen. Naar school gaan is zo een belangrijke normaliteit die voor ritme en balans zorgt in het kinderleven. Maar als vreemde eend in de bijt is dat zeker niet makkelijk.’

Tegen het tijdstip van vertrek kan het samen maken van een persoonlijke schatkist of tijdscapsule ook iets heel moois zijn. Hierin komen foto's van het huis, een tekening van de beste vriend van het kind, een steentje van het schoolplein, een gedroogd blaadje uit de tuin, een papiertje van het favoriete snoep. Deze wordt op een geheime plaats begraven. Zo blijft er altijd een stuk van het kind in het land van herkomst.

De dag van de verhuizing wordt zeer verschillend beleefd door kinderen. Sommigen vinden het vreselijk om te zien hoe alles wordt weggedragen naar de verhuiscontainer, ook al heeft de verhuismaatschappij leuke kinderverhuisdozen met vrolijke motieven bezorgd. Andere kinderen die na een dagje bij oma plotseling het lege huis zagen, hadden het er net zo zwaar mee. Het is moeilijk om te voorspellen hoe het uitpakt. Misschien doet het de kinderen goed om de laatste nacht met vriendjes in het lege huis op luchtbedden te mogen slapen. Met zaklantarens te kunnen keten. Of eindelijk eens te mogen voetballen in huis. Tip: plastic bal!

IN HET NIEUWE LAND

Nadat het oude en vertrouwde is achtergelaten voor een nieuw huis, nieuwe buurt, andere taal, andere gewoontes, een ander klimaat, begint de spannende fase van ontdekken. Alles is anders: het eten, de manieren, hoe mensen zich kleden, de landschappen, de geur, de geluiden – wat je allemaal niet ziet!

Als toerist kun je van buiten naar binnen kijken onder het motto: interessant, maar nu weer naar huis. Als emigrant is dit je nieuwe thuis. Gun jezelf tijd en rust. Onderschat het gevaar van overstimulatie niet. Dit keer ga je niet na drie weken terug naar huis. Begin niet direct met allerlei uitstapjes en excursies. De omschakelingen – ook de leuke – kosten inspanning en je hebt al je energie nodig in deze marathon van veranderingen. Regelmatig rust nemen en investeren in het vertrouwd raken met de directe omgeving is van groot belang.

EEN BASISCHOOL KIEZEN

Vraag bij de keuze voor een nieuwe school na hoe het formeel werkt: vaak ben je door de keuze waar je woont gebonden aan een specifiek schooldistrict. Gebruik als selectie criterium of de school ook ‘special need teachers’ aanbiedt, bijvoorbeeld voor de taallessen, zodat het kind makkelijker aansluiting vindt. Er spreekt heel veel voor een gewone lokale school; daar is gelegenheid om vriendjes te maken voor langere tijd en, net zo belangrijk, uit de buurt. Dit is voor de integratie zeer bevordelijk.

Emigranten die voor eigen rekening en risico hun tenten in het buitenland opslaan, hebben niet het privilege van een werkgever die een plaats aanbiedt op een internationale school. Want hier is natuurlijk wel een schat aan ervaring aanwezig met het integreren van kinderen uit andere landen en culturen. Goedvoorbereide ouders van kinderen die naar een lokale school gaan, kunnen echter ook zelf met de leerkrachten afstemmen over de verwachtingen op onderwijsgebied. De begeleiding door leraren kan anders zijn: welke mate van zelfstandigheid wordt van de kinderen verlangd? Denk hierbij aan huiswerk en opdrachten. Is er veel competitie?

De eerste dag op de nieuwe school is een schrikbeeld. 'Onze beide dochters hebben de openingsceremonie gemist. Door acute stress zijn ze niet verder gekomen dan het toilet', vertelt een Australische moeder over de eerste schooldag in Duitsland. Je kan de start op de nieuwe school iets minder bedreigend maken door je kind van te voren contact te laten leggen met kinderen op de nieuwe school. Alle scholen hebben tegenwoordig internet. Bespreek met de leraar of er voor de verhuizing e-mailcontact met de nieuwe klasgenootjes mogelijk is. Als er tijd voor is, probeer dan contact op te nemen met de ouderraad of een klassenmoeder om een dieper

inzicht te krijgen in de gewoontes op de nieuwe school. Hoe zijn de omgangsregels: mag je tegenspreken, moet je netjes vragen of je naar het toilet mag, in de rij staan op het schoolplein, de nationale vlag groeten of het volkslied zingen? Vraag ook naar anti-pestmaatregelen. Hier is het dragen van een schooluniform een onverwacht pluspunt. Maar ook als dit niet het geval is, speelt kleding een belangrijke rol. Kijk van te voren wat de kinderen dragen en bespreek samen met je kind wat het aan wil doen op de eerste schooldag.

Was je kind in het thuisland gewend om goede cijfers te halen? Heb er begrip voor als de schoolprestaties achteruitgaan en zorg dat je kind er op is voorbereid. Overbelasting door de nieuwe taal, school en omgeving of gewoon minder energie omdat de weg naar school – met of zonder schoolbus – veel langer is, kunnen de schoolprestaties negatief beïnvloeden. Dat geeft weer extra stress, waardoor het kind in zichzelf kan keren, boos en onhandelbaar wordt of alles in het nieuwe land negatief gaat beoordelen. Vaak zijn er ook concentratieproblemen. Zoek voor je kind een aanspreekpartner voor de psychosociale behoeftes. Belangrijk is verschil te maken tussen 'opvallend gedrag' en hyperactief gedrag. Een school- of kinderpsycholoog kan bepalen of het werkelijk ADHD is. In het geval van de achtjarige Daniel bleek

zijn negatieve gedrag een manier te zijn om extra aandacht van de leraren en zijn klasgenoten te krijgen om zo iets minder eenzaam te zijn.

EEN MIDDELBARE SCHOOL KIEZEN

Oudere kinderen, die vaak worstelen tussen hun eigen identiteit en aansluiting vinden bij de groep, kunnen baat hebben bij de typische samenstelling van de klassen bij een internationale school die op het principe 'We zijn allemaal een beetje nieuw en anders' gebaseerd is. De doorloop op een internationale school is natuurlijk veel hoger dan op een lokale school, maar dit aspect is op de koop toe te nemen omdat het eind-examen doorgaans niet ver weg meer is. Bovendien is er vaak ook een *International Baccalaureate Program* dat aansluit op het curriculum uit het 'thuisland', zodat doorstromen naar het hoger onderwijs geen probleem wordt.

De voertaal is in de regel Engels, maar er zijn ook internationale scholen met een andere of zelfs dubbele voertaal. Een praktisch overzicht is te vinden op de website van de Stichting Nederlands Onderwijs in het Buitenland of die van de European Council of International Schools.

I SPEAK NENGLISH

Er bestaat individueel of groepsonderwijs voor kinderen en jongeren. Laat je budget dit niet toe, koop dan tweetalige kinderwoordenboeken of het kinderspel Memory in de tweetalige versie.

Ook met eenvoudige middelen is het leren van een nieuwe taal mogelijk. Wat je nodig hebt: een woordenboek, een viltstift en heel veel pakjes zelfklevende memobriefjes. Zoek samen de woorden voor lamp, bed, kast en dergelijke in het woordenboek, schrijf het op een briefje en plak het op het desbetreffende voorwerp. De kinderen nemen al snel het zaakje over en zorgen er wel voor dat het gehele huis wordt volgeplakt. De volgende week kan je bijvoorbeeld testvragen stellen en vragen waar bepaalde dingen in huis te vinden zijn. Dit optische leren, verbonden aan objecten en handelingen, is een effectieve manier om de passieve woordenschat te stimuleren.

Leren moet leuk en spannend blijven en vooral ook dicht bij het leven staan. Probeer de nieuwe taal te gebruiken bij een bepaalde maaltijd.

Bij het emigreren met kinderen worden ouders onwillekeurig met meertaligheid geconfronteerd. Het is geen kwestie van keus, maar eerder een logisch gevolg. Het gaat er hier om de contacten met familie, grootouders en vriendjes in stand te houden. Ook omdat de eigen taal en de eigen cultuur nauw

verbonden zijn met de identiteit van een persoon. Als een voorspoedige integratie in het nieuwe land voorop staat, en daarmee dus het spreken van de nieuwe taal, ontwikkelt zich soms een vorm van passieve weerstand tegen het gebruik van de moedertaal.

Hoe kan je het taalgebruik en de niet te verwaarlozen taalontwikkeling van je kind positief ondersteunen? Bij het maken van keuzes bij taalgebruik zijn de volgende suggesties van belang:

- *Kies een vast moment*
Het is aan te bevelen om de moedertaal thuis te spreken, ook al is het slechts een kort deel van de dag. Kies een moment of activiteit, bijvoorbeeld een maaltijd of een voorleesuur, waarin Nederlands wordt gesproken.
- *Veel voorlezen*
Dagelijks voorlezen in de moedertaal en daarin ook praten over het verhaal, de karakters en de illustraties is aan te bevelen. Dit geldt voor kinderen van alle leeftijden, dus niet alleen voor jongere kinderen. Deze activiteiten blijken zeer bevorderend te zijn voor het vasthouden van een taal.
- *Dvd's en televisie*
Ook het regelmatig kijken naar Nederlandse televisieprogramma's en dvd's en het luisteren naar liedjes, verhaaltjes en sprookjes op cd's is aan te bevelen. Met deze activiteiten wordt de woordenschat en taalkennis uitgebreid.
- *Spelen met andere kinderen*
Onderzoek de mogelijkheid om het contact dat uw kind heeft met andere Nederlandstalige kinderen, verder uit te breiden.
- *Neem een abonnement*
Nederlands tijdschriften voor kinderen of jongeren, *BoBo*, *Kijk of Fancy* geven niet alleen een prikkel aan de taalontwikkeling, maar de gebruikte taal is modern en op de leeftijdsgroep afgestemd. Kijk ook naar digitale kinderkranten zoals www.kidsweek.nl.

CULTURE SHOCK EN HEIMWEE

'Zijn ze toch allemaal uit hetzelfde nest, maar ieder gaat toch anders met de situatie om. De een springt in het koude water en zwemt en de ander wil zijn tenen niet nat maken', zegt een vader van drie kinderen.

Maar allen, de volwassene inclusief, zullen met culture shock, en dus heimwee, te kampen hebben. De uitdaging bestaat eruit de vage grenzen van gewenning, met hindernissen als overgangsfase, naar culture shock, te herkennen. Een paar symptomen van de omslaande stemmingsbarometer:

- *Instabiele emotionaliteit*
Ouders vertellen regelmatig een tijdelijke terugslag in het ontwikkelingspatroon van hun kinderen te hebben waar-

Gun jezelf tijd en rust. De omschakelingen – ook de leuke – kosten inspanning en je hebt al je energie nodig in deze marathon van veranderingen. Regelmatig rust nemen en investeren in het vertrouwd raken met de directe omgeving is van groot belang.

genomen: weer bij de ouders in bed slapen, 's nachts niet meer droog blijven, huilerig gedrag, enzovoorts. Dit is vaak een uiting van angst en de behoefte naar meer zekerheid, een comfortzone te hebben in het grote onbekende.

- *Een andere houding*
Vragen draaien eerder om het waarom, en kunnen soms onvermogen en onbegrip uitdrukken. 'Waarom doen ze zo moeilijk?' 'Waarom gaan we niet naar huis?', 'Waarom moesten we hier naartoe komen?' 'Ik vind het hier gewoon achterlijk!' 'Waarom kijken ze zo naar mij?'
- *Lichamelijke indicaties*
Klachten over hoofdpijn, geen eetlust, sterker uitbreken van allergieën, slaapstoornissen en oververmoeidheid.

Je eigen houding weerspiegelt zich voor een groot deel in de kinderen; het lijkt soms wel of ze een radar hebben om de signalen op te vangen die wij allen onbewust uitstralen. Maar dat niet alleen, met een versterker sturen ze die ontvangen boodschappen terug. Boosheid, het gevoel hulpeloos te zijn en wrokgevoelens kunnen ook uitingen zijn van onverwerkt verdriet bij kinderen.

OPLOSSINGEN

In deze periode is tolerantie, inschattingsvermogen, begrip, geduld en heel veel communicatie van groot belang binnen het gezin. Een creatieve aanpak is het zoeken van andere gemigreerde kinderen en hen met elkaar in contact te brengen. Zij hebben ook die fases doorlopen en per slot van rekening zijn zij 'de echte experts' in de ogen van de kinderen.

Voor kinderen in die overgangstijd tussen oud en nieuw thuis is niet alleen het internet een onmisbaar instrument. Geef een paar ouderwetse ansichtkaarten met het nieuwe adres aan de moeder van zijn of haar beste vriendje. Elke paar weken een krabbeltje ontvangen doet wonderen.

En het allerbeste vriendje/vriendinnetje mag uiteraard een keer komen logeren, maar je kind is verantwoordelijk voor het maken van het programma. Dit leidt vaak tot grotere identificatie met het nieuwe land als je zoon of dochter kan delen wat hij of zij al weet.

En waarom zou je niet een paar lokale grootouders kunnen 'adopteren'? Natuurlijk kunnen ze niet de plaats van de echte opa en oma innemen! Maar in landen waar door de grote afstanden en de mobiliteit van de bevolking de eigen kleinkinderen vaak ver weg wonen, is het een oplossing waar iedereen baat bij heeft.

WANNEER MOET JE ER EXTRA GOED OVER NADENKEN OF JE ER GOED AAN DOET TE EMIGREREN?

Soms wordt gevraagd of er situaties zijn waar een emigratie met nog grotere voorzichtigheid te bejegenen is. Natuurlijk is het moeilijk een standaardantwoord te geven bij levenssituaties die zo verschillend zijn. Maar is er sprake van een handicap of andere gezondheidsaspecten waarbij een ondersteunend netwerk van belang is en speciale schoolvoorzieningen voorhanden moeten zijn, dan is hier dubbele aandacht gevraagd.

Als de ouders gescheiden zijn en een van hen wil met het kind emigreren dan is extra voorzichtigheid, het juiste inlevingsvermogen en adequaat juridisch advies nodig.

Daarnaast geldt de gouden regel dat verandering van omgeving een reeds verstoorde relatie niet kan redden en men van een koude kermis thuis komt in een land dat die verwachtingen niet heeft kunnen vervullen.

De niet te onderschatten druk bij een emigratie is vaak de spreekwoordelijke druppel die het relatie-vat doet overlopen.

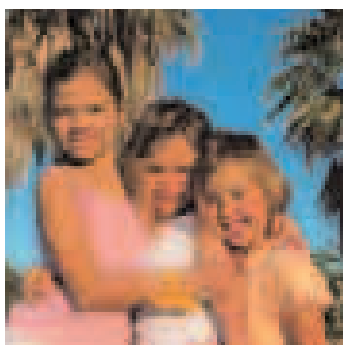
TIENPUNTENPLAN VOOR OUDERS

- 1 Betrek de kinderen vanaf het begin.
- 2 Wees voorzichtig met dat wat je zegt. Blijf en uit je positief.
- 3 Onderschat de stress niet die kinderen kunnen voelen.
- 4 Probeer bijkomende veranderingen te vermijden; zorg voor continuïteit.
- 5 Wees consequent!
- 6 Stimuleer kinderen hun contacten te onderhouden.
- 7 Help en ondersteun bij het vinden van nieuwe vrienden.
- 8 Het aanpassingsproces duurt in de regel vier maanden, maar is langer als er een nieuwe taal moet worden geleerd.
- 9 Heb begrip voor het achteruitgaan van de schoolprestaties en zorg dat je kind daarop is voorbereid.
- 10 Verwaarloos je veiligheids-, gezondheids- en voorzorgsmaatregelen niet.

**WELKE RAAD KAN MEN OUDERS
VERDER NOG GEVEN?**

Wees open en eerlijk, heb begrip voor angsten van kinderen en wees geduldig met de oneindig vele vragen die ze hebben van wezenlijk tot futiel. Sluit elke afgeronde etappe af met respectievelijk erkenning, bezinning en – heel belangrijk – iets leuks voor alle familieleden. Lachen is een goede stress-therapie. Verlies bovenal het gevoel voor humor niet!

Inter

Emigreren met kinderen brengt extra verantwoordelijkheden met zich mee. Als ouder beslis je dat je kinderen zullen opgroeien in een ander land, zonder dat je weet of die beslissing in hun voordeel zal uitpakken. In 2001 verhuizen Anita Schmidt (40) en haar echtgenoot Oscar Ernstsen (44), op zoek naar een relaxter leven, met hun drie dochters Michelle (1), Danielle (3) en Nienke (5) naar Zuid-Spanje. Hoewel hen een onzeker bestaan wachtte in de makelaardij en de bouw van ecologische woningen, waren ze wat de kinderen betreft niet over één nacht ijs gegaan. 'We hebben er lang over gedaan om de knoop door te hakken. Wat doe ik de kinderen aan; dat is je grootste zorg. Ik denk dat als je weggaat om een gelukkiger leven voor jezelf en je kinderen te vinden, dan moet dat uiteindelijk resultaat opleveren. Als jij goed in je vel zit, zijn de kinderen ook blij. Achteraf blijkt dat ook te kloppen. We hebben hier veel meer ruimte, zon en natuur om ons heen. De kinderen zijn hier gewoon happy.'

Waarbij ze aantekent dat jonge kinderen minder moeite hebben met een ingrijpende overgang dan oudere. 'Emigreren betekent helemaal opnieuw beginnen. Je vestigt je op een plaats waar niemand je kent, waar niemand weet wie hoe je in elkaar zit. Eigenlijk moet je ook jezelf hervinden. Voor kinderen tot een jaar of tien is dat minder heftig dan voor een puber. Die zit al in een identiteitscrisis en dan haal je hem ook nog eens uit zijn vertrouwde omgeving.'

Heeft zij haar kinderen voorbereid op het vertrek? 'Daar waren ze toen nog te jong voor. Alleen met Nienke, de oudste, lukte dat een beetje. We lieten haar foto's zien van de omgeving en leerden haar tot tien tellen in het Spaans. Voor de rest was het voor ons allemaal een sprong in het diepe. Ik dacht: "Ik maak een grote checklist, die vink ik af als ik in Spanje ben en dan ben ik geëmigreerd." Zo werkt het dus niet. Veel dingen lopen anders dan jij hebt gepland.'

Een van de moeilijkste beslissingen voor Anita en Oscar was naar welke school zij de kinderen zouden sturen. 'Dat kun je niet vanuit Nederland regelen.' Op internet zochten ze uit welke scholen er in hun nieuwe woonomgeving stonden. Ze wilden genoeg tijd hebben om bij allemaal een kijkje te nemen en planden hun verhuizing

daarom in de zomer. De school waarvan ze het meest verwachtten bleek een kil en ongestuurd instituut. De volgende school op het lijstje bleek een heel prettige sfeer te hebben.

‘De meiden zitten er alledrie en het gaat echt fantastisch’, vertelt Anita. ‘Ze zijn helemaal ingeburgerd. Met vriendinnetjes maken hadden ze geen problemen. Ze spreken nu vloeiend Spaans.’ Maar aanvankelijk ging de taal leren hen veel minder vlot af dan Anita had gehoopt. ‘Dat was mijn grootste desillusie. “Maak je geen zorgen”, zei iedereen, “ze spreken de taal binnen drie maanden.” Dat is gewoon een leugen. De oudste was bijvoorbeeld heel verlegen: ze heeft drie maanden niets gezegd op school. Ze weigerde Spaans te spreken omdat ze bang was fouten te maken. De tweede leerde de taal op het kinderdagverblijf, elke dag een paar woordjes. En de jongste gooide alles door elkaar, die kon de scheiding tussen Spaans en Nederlands niet maken. Uiteindelijk heeft het een jaar gekost voordat ze zich goed verstaanbaar konden maken.’

Aan het strenge Spaanse schoolregime was het wel wennen. ‘De meester of de juf is een autoriteit tegen wie je je niet verzet. Het schoolhoofd behoort tot de belangrijkste mensen van het dorp. De erfenis van Franco, denk ik. Wij zijn doorgaans de enige ouders die hun mond opendoen als we het ergens mee oneens zijn.’

Ouders, heeft Anita Schmidt ervaren, kost het meer moeite zich in een andere cultuur in te passen dan kinderen. ‘Voor kinderen is alles snel normaal. Wat ze op hun weg vinden accepteren ze zoals het is. Volwassenen hebben meteen een oordeel over andere gewoonten. Maar voor de rest is emigreren voor kinderen net zo ingrijpend als voor volwassenen. Ook zij laten een leventje achter. Ze missen de opa’s en oma’s en hun vriendjes. Ze hadden heimwee, net als wij. Daar moet je niet voor terugschrikken. Als je heimwee toelaat, helpt het je je plek te vinden.’ Troost boden ook de vertrouwde spulletjes en frutsels die de kinderen van thuis hadden mogen meenemen. ‘Zelfs het allerkleinste teddybeertje hielp mee het nieuwe huis tot hun thuis te maken.’

‘Leer de taal!’ is de belangrijkste tip van Anita Schmidt voor emigranten met kinderen. ‘Dat is een absolute voorwaarde. Hoe wil je anders contact leggen met andere ouders of helpen met huiswerk?’

Een andere tip is geen halfslachtige beslissing te nemen over emigreren. ‘Zeg niet: “We gaan het eerst een jaartje proberen.” Je moet er voor gaan en er in investeren. Anders schep je onzekerheid bij de kinderen. Zij hebben recht op duidelijkheid. Er is niets mis met emigreren voor een jaar, maar spreek dan van tevoren duidelijk af dat het ook werkelijk maar voor een jaar is.’

Anita Schmidt schreef een tweewekelijkse internetcolumn over haar ervaringen voor *Ouders Online*. Deze columns zijn gebundeld in het boek *Adios Holanda!*